

НАУКОВИЙ ВІСНИК

Ужгородського університету

серія

МЕДИЦИНА

випуск 27

2006

ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРУ ПАРАМЕТРІВ ШВЛ у ХВОРИХ з МАСИВНОЮ ТЕРМІЧНОЮ ТРАВМОЮ ТА ОПІКАМИ ДИХАЛЬНИХ ШЛЯХІВ Нікітенко М.А., Статкевич А.І., Недашківський І.В., Чернишова Т.М., Чернишов П.А.	62
---	----

СИНДРОМ МАРЖОЛЕН Турак Й.А.	65
---------------------------------------	----

МОЖЛИВОСТІ ІМУННОЕНДОТЕЛІАЛЬНОЇ ПРОТЕКЦІЇ ПРИ КРИТИЧНОМУ СТАНІ ВНАСЛІДОК ОПІКОВОГО ШОКУ Шано В.П., Міміношвілі О.І., Заєць Ю.В., Лебега О.А., Струкова І.В., Гуменюк І.В., Демчук О.В., Гладка С.В., Московець І.Є., Чумак Г.В.	69
---	----

СИСТЕМА КОМПЛЕКСНОГО ЛІКУВАННЯ ОПІКОВОЇ ХВОРОБИ з МЕТОЮ ПРОФІЛАКТИКИ РАНОВИХ УСКЛАДНЕНЬ ПРИ ХІРУРГІЧНОМУ ВІДНОВЛЕННІ ШКІРНОГО ПОКРИВУ Шаповал О.В., Ісаєв Ю.І., Григор'єва Т.Г., Колесник Ю.П., Грязін О.Є.	73
---	----

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА НАДАННЯ ДОПОМОГИ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ

ОРГАНІЗАЦІЯ І НАДАННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ОБПЕЧЕНИМ ПРИ ГРУПОВИХ ТРАВМАХ в УМОВАХ ВІННИЦЬКОГО ОПІКОВОГО ВІДДІЛЕННЯ Нагайчук В.І., Гунько П.М., Зеленько В.О., Присяжнюк М.Б., Поворозник А.М.	80
---	----

До ПИТАННЯ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ АДЕКВАТНОЇ ДОПОМОГИ ПОТЕРПІЛИМ ВІД ОПІКІВ у НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ Турак Й.А., Яцина Ю.Ю.	83
---	----

ОСОБЛИВОСТІ КЛІНІКИ ТА ЕТАПНОГО ЛІКУВАННЯ ПОТЕРПІЛИХ ВІД ВИБУХУ МЕТАНУ у ВУГІЛЬНИХ ШАХТАХ ДОНБАСУ Фісталь Е.Я., Олейник В.В., Солошенко В.В., Фісталь Н.М., Ареф'єв В.В., Носенко В.М.	89
--	----

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ

КЛІНІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ ЕМБРІОНАЛЬНИХ МЕЗЕНХІМАЛЬНИХ КЛІТИН ПРИ ЛІКУВАННІ СУБДЕРМАЛЬНИХ ОПІКІВ І ДОНОРСЬКИХ РАН ЯК СПОСІБ ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОНОРСЬКИХ РЕСУРСІВ ШКІРИ у ТЯЖКООБПЕЧЕНИХ Григор'єва Т.Г., Петренко Ю.О., Гончарук О.І., Грязін О.Є., Маркелова О.В., Цогоєв А.А.	93
--	----

МОРФОЛОГІЧНІ ЗМІНИ в ОПІКОВИХ РАНАХ ІІІ Б–ІV СТУПЕНІВ ПРИ ВИКОРИСТАННІ ФОТОМОДИФІКОВАНИХ КСЕНОДЕРМОТРАНСПЛАНТАТІВ Гуда Н.В.	99
---	----

ПРОБЛЕМИ ТЕРМІНОЛОГІЇ

До ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ у СФЕРІ КОМБУСТИОЛОГІЇ ТА ПЛАСТИЧНОЇ ХІРУРГІЇ Калинич І.Й.	103
--	-----

ПАМ'ЯТІ КОЛЕГИ

Один із ПІОНЕРІВ ПЛАСТИЧНОЇ ХІРУРГІЇ на ЗАКАРПАТТІ Турак Й.А.	106
---	-----

ПРОБЛЕМИ ТЕРМІНОЛОГІЇ

УДК 001.4:616-001.17/.19:617-089.844

ДО ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У СФЕРІ КОМБУСТІОЛОГІЇ ТА ПЛАСТИЧНОЇ ХІРУРГІЇ

Калинич І. Й.

Ужгородський національний університет, кафедра теорії та практики перекладу, м. Ужгород

Резюме: у статті розглядаються проблеми, що супроводжують процес становлення української термінології у сфері комбустіології та пластичної хірургії та її значення для розвитку цих напрямків медицини.

Ключові слова: термінологія, субмова комбустіології та пластичної хірургії, мовні запозичення.

Актуальність дослідження медичної термінології зумовлена нагальною необхідністю представити її у вигляді чітко впорядкованої системи, яка б відповідала сучасному рівневі розвитку науки і запитам практики.

Українська термінологія у сфері комбустіології і пластичної хірургії знаходиться на стадії формування, оскільки вона почала обслуговувати відповідні напрямки медицини порівняно недавно. Запровадження української термінології супроводжується рядом проблем, які ускладнюють вироблення єдиної концепції термінотворення та термінографії. Г. Наконечна [7] виділяє, зокрема, проблему перекладу та запозичення термінів. При перекладі терміна слід шукати відповідник насамперед для позначуваного ним поняття, а не для терміна мови-джерела, тобто, як зазначає Г. Наконечна, йти за схемою: поняття – український термін, а не іншомовний термін – український термін [7]. Пошук українського терміна починається з аналізу властивостей поняття. При цьому термін мови-джерела і мови перекладу може базуватися на різних властивостях у мові-джерелі й у мові перекладу. Для органічного входження термінологічних неологізмів в українську мову необхідно намагатися творити їх з власного мовного матеріалу.

У зв'язку з цим активно ставиться питання про використання термінологічної спадщини, тобто адекватного засвоєння “золотого фонду” української термінології 20–30-х років ХХ ст. Ці терміни повинні замінити русизми, які увійшли до широкого вжитку за радянських часів. Однак надмірне захоплення словниками 20–30-х років є неконструктивним. Слід врахувати, що більшість з них були експериментальними, і значна частина термінів, поданих у них,

не прижилася в мові, оскільки не співвідносилися з позначуваними поняттями. До того ж, з часу видання зазначених словників пройшли десятиліття, протягом яких розширювався зміст старих понять, виникали нові, що потребували відповідних найменувань [10].

Процес відродження національної термінології покликаний не лише реставрувати деякі застарілі терміни чи відновлювати уживані ще на початку століття, але й активізувати ті мовні ресурси, які характерні для української мови і можуть успішно обслуговувати мову науки. Варто звернутися до джерел, зокрема медичних словників, виданих українською мовою за кордоном. Наприклад, у деяких зарубіжних українських медичних словниках чітко розрізняються позначення процесу і результату дії: “опік” і “попечення” [3].

Було б також доцільно використати досвід термінотворення інших слов'янських мов і таким чином повніше використати потенціал українського словотвору, зокрема для розмежування певних понять: словацька пара термінів “popalenie” і “obarenie” [13] – потенційна українська пара “попечення” і “попарення”. Проте слід зазначити, що ці міркування можуть носити суто рекомендаційний характер, адже кожна громада фахівців ревно ставиться до вторгнення у сферу її професійних інтересів. Однак у даному випадку, оскільки йдеться про становлення української термінології, інтереси й завдання медиків та філологів збігаються.

Використання власномовного будівельного матеріалу не виключає виникнення синонімів. Синонімія може виникнути тоді, коли новостворений український термін конкурує з інтернаціональним. До того ж, у процесі творення терміна кожен дослідник чи школа спи-

рається на певні властивості поняття. Так, в українській субмові пластичної хірургії відповідниками англійського “flap” є два терміни – “шмат / шматок” і “клапоть”. Ці терміни вживаються паралельно і зустрічаються навіть на сторінках одних і тих самих медичних джерел [5]. Проте таке паралельне вживання є сумнівним, принаймні стосовно ключових понять і базових термінів галузі. Медики й лінгвісти повинні спільними зусиллями провадити уніфікацію термінів, і саме всеукраїнські й міжнародні конференції є тими форумами, де доцільно й доречно розпочинати такі заходи.

“Прамовою” медицини в Європі є давньо-грецька. Латинська медична термінологія створювалася шляхом використання як прямих запозичень та кальок з грецької, так і власне латинських коренів та афіксів для відображення нових понять. Згодом сукупність грецької й латинської термінології стала своєрідною *lingua franca* (мовою міжнародного спілкування) у медицині. Продовжують створюватися нові терміни, що базуються на латинських чи греко-латинських терміноелементах. У субмові комбустіології та пластичної хірургії це “ауто-”, “гомо-”, “гетеро-”, “ало-”, “ксено-”, “-пластика”, “-пластичний”, які утворюють нові терміни, поєднуючись між собою, наприклад: “гомoplastика”, “гетеропластичний”, “трансплантація”. Останній термін є зручнішим у вжитку, ніж українські відповідники, які, до того ж, є дещо дискусійними. У багатьох українських джерелах вживається калька з російської мови – “пересадка”, натомість інші настійливо рекомендують розрізняти терміни “пересадження”, “пересаджування” як процес (відповідно закінчений і незакінчений) і “пересадка” як результат цього процесу [12], в той час як “Словник русизмів у мові медиків” справедливо кваліфікує останній термін як русизм [1]. Зарубіжні ж українськомовні видання спираються на термін “щеплення/перещеплення”, який вживається паралельно з терміном латинського походження „трансплантація” [3]. Такі терміни латинського походження є, як правило, більш лаконічними та гнучкими, і тому не варто підмінювати загальновідомі латинські терміни громіздкими описовими зворотами, як, наприклад, “атавізм” – “наворот дідичних прикмет, атавізм” [6].

ЛІТЕРАТУРА

1. Ганіткевич Я. В. Словник русизмів у мові медиків. – Львів, 1995. – 26 с.
2. Гнатишена І. М., Кияк Т. Р. Словник інтернаціональних терміноелементів грецького та латинського походження в сучасній термінології. – К.: KM Academia, 1996. – 103 с.
3. Данилюк М. Короткий англо-український медичний словник. – Джерзі Сіті – Нью-Йорк: Свобода, 1970. – 51 с.

Втім, у деяких українських термінографічних джерелах пластичність греко-латинських терміноелементів трактується настільки універсально, що, по-перше, робляться спроби зворотнього “перекладу”-пояснення сучасного латинізованого терміна на латину: “алотрансплантація (*allografting*)” [9, 11], що є, на нашу думку, некоректним, оскільки мова може йти лише про використання греко-латинських терміноелементів, як це подано у “Словнику інтернаціональних терміноелементів грецького та латинського походження в сучасній термінології” [2]; по-друге, робляться спроби поєднати в одному терміні латинський терміноелемент та українську основу, наприклад, “алошкіра”, “алокістка” [9]. Цей спосіб наслідує шлях утворення нових термінів в англійській мові, де такі гібридні терміни утворюються відносно легко. Ця не цілком вдала суміш греко-латинських та англійських елементів становить основу сучасного медичного лексикону.

Сьогодні англійська мова стає міжнародною “науковою” мовою і для української вона є ще одним джерелом запозичення. Таких запозичень важко уникнути через певний лексичний дефіцит, до того ж найчастіше нові терміни запозичуються разом з позначуваними поняттями. Ці терміни входять у систему мови-реципієнта і певний час функціонують у ній. На стадії функціонування виникають номени (професіоналізми, терміноїди) – мовні знаки з термінологічною функцією. Окремі дослідники пропонують називати такі одиниці “протермінами” на зразок слів “прогноз”, “програма”, “проект”, в яких префікс про- етимологічно вносить значення “передбачення” [4]. Наступним етапом має стати сфера фіксації, де відбувається лексикографічне оформлення цих одиниць. Кінцевим етапом є уніфікація терміна, і зрештою стандартизація, за якої термін набуває директивного характеру. На цьому етапі утворюється терміносистема. Тому терміни, які знаходяться на початкових етапах творення, очевидно, мають право на існування і зрештою призводять до створення кінцевого оптимального варіанту.

Час проведе відповідний добір, і згодом виявиться, які саме терміни укоріняться й увійдуть до української медичної терміносистеми.

4. Зарицький М. Стан і перспективи формування української науково-технічної термінології // Вісник книжкової палати. – 2000. – № 2 (43). – С. 24-26.
5. Матеріали XIX з'їзду хірургів України. – Т.2. – Харків, 2000. – 345 с.
6. Мусій О., Нечай (Нечаїв) С., Соколюк О., Гаврилук С. Російсько-український медичний словник. – К., 1992. – 120 с.
7. Наконечна Г. Декілька підсумків термінологічної роботи останніх років // Український правопис і наукова термінологія: проблеми норми та сучасність. Матеріали засідань Мовознавчої комісії і Комісії всесвітньої літератури НТШ у Львові 1996–1997 р. – Львів, 1997. – С. 130-144.
8. Наконечна Г. Термінологічне словникарство сьогодні // Український правопис і наукова термінологія: проблеми норми та сучасність. Матеріали засідань Мовознавчої комісії і Комісії всесвітньої літератури НТШ у Львові 1996–1997 р. – Львів, 1997. – С. 108-114.
9. Російсько-український тлумачний словник хірургічної термінології. – Одеса: Ред.-вид. відділ обл. управління по пресі, 1994. – 381 с.
10. Симоненко Л., Хойнацький М. Мовні проблеми державних стандартів на терміни та визначення // Вісник книжкової палати. – 2000. – № 1 (42). – С. 16-18.
11. Українсько-латинсько-англійський медичний тлумачний словник. Т.2. / Ред. М. Павловський, Л. Петрух, І. Голошко. – Львів, 1995. – 342 с.
12. Червяк П.І., Захараш М.П., Радзіховський А. П. Російсько-український словник медичної термінології. – К.: Генеза, 1996. – 564 с.
13. Šimko S., Koller J. a kol. Popáleniny. – Martin: Osveta, 1992. – 478 s.

SUMMARY

ON THE PROBLEM OF THE FORMATION OF THE UKRAINIAN MEDICAL TERMINOLOGY IN THE FIELDS OF BURNS AND PLASTIC SURGERY

Kalynych I. Y.

The article analyses the problems associated with the process of the formation of the Ukrainian burns and plastic surgery terminology as well as its importance for the development of these fields of medicine.

Key words: Terminology, sublanguage of burns and plastic surgery, language borrowings.